

Schopenhauer, Arthur.

Om Elskov eller Kjærlighedens Metaphysik

Kbh
1886

Tillykke med din eBog

Du har modtaget en eBog via **Det Kongelige Biblioteks EOD-service**.

Vi håber, du vil finde den både nyttig og let at anvende. eBogen er leveret til dig som en søgbar PDF-fil, og det giver dig nogle særlige anvendelses-muligheder.

Hvordan du bruger eBogen

Læse på din skærm

Du kan åbne og læse eBogen via din almindelige PDF-reader, der ligeledes giver dig mulighed for at bladere mellem siderne og zoome i teksten.

Udskrive på din printer

Du kan skrive hele – eller enkelte sider af - eBogen ud på din egen printer.

Gemme på din computer

Du kan let gemme eBogen på din private computer, USB-nøgle eller diskette.

Søge tekst

Du kan søge efter ord, dele af ord eller hele sætninger, i eBogen ved at bruge PDF-Reader'ens indbyggede søgefacilitet. Denne finder du ved at klikke på ikonet "Search" , eller trykke på tastaturknapperne [Ctrl+f].

Kopiere og genbruge tekst

Du kan kopiere tekst fra eBogen ved at klikke på ikonet "Select toolbar" , indramme den tekst, du ønsker kopieret og trykke på tastaturknapperne [Ctrl+c]. Du indsætter teksten, hvor du ønsker det, ved at klikke [Ctrl+v].

Kopiere og genbruge billeder

Du kan kopiere billeder fra eBogen ved at klikke på ikonet "Snapshot Tool" og indramme billedet, du ønsker kopieret. Du indsætter billedet, hvor du ønsker det, ved at klikke [Ctrl+v].

Betingelser for brug

Bruger du eBøger fra Det Kongelige Biblioteks EOD-service accepterer du samtidig de betingelser, der knytter sig til brugen af disse pdf-filer. Den vigtigste af disse betingelser er, at du kun må anvende eBøgerne til personlig ikke-kommerciel brug.

Læs alle betingelserne på <http://books2ebooks.eu/odm/html/kb/da/agb.html>

Om Elskov

eller

Kjærlighedens Metafysik

af

Arthur Schopenhauer.

DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130001133471

Oversat efter Originalens 2^{den} Udgave

af Dr. Seth.

Kjøbenhavn.

Forlagt af C. W. Stincks Boghandel.

Ludvig Jørgensens Bogtrykkeri. Amagertorv 10.

1886.

Om Elskov

eller

Kjærlighedens Metalysik

af

Arthur Schopenhauer.

Oversat efter Originalens 2de Udgave

af Dr. Seif.

UNIVERSITETSBIBLIOTEKET
FIOLSTRÆDE
KØBENHAVN

X 551425635

Efterstaaende Afhandling udgjør Kapitel 44, II Bind, II Udg. af den berømte Filosofs: »Die Welt als Wille und Vorstellung« og vil i det Hele kunne fattes ogsaa af Læsere, der ikke ere fortrolige med Forf.s filosofiske System.

Oversætteren skal ikke anmasse sig at ledsage den med nogen Forklaring eller Anbefaling, men indskrænke sig til den Udtalelse, at han har holdt sig saa nær til Texten som muligt. Kun Citatet af Ch. Dickens, Side 11, og Oversættelsen af Citaterne, Side 11 og 29 ere tilføiede.

Overs.

Erstnævnte Afhandling udgives Kjøbenhavn 1844. II Bind. II Udg.
af den berømte Filosof: "Die Welt als Wille und Vor-
stellung" og vil i det Helt kunne læses ogsaa af Læserne
der ikke ere fortrolige med Forf. filosofiske System.
Oversættelsen skal ikke antages sig at ledsage den med
nogen Forklaring eller Anbejdning, men indskrænke sig til den
Udsigelse, at den har holdt sig saa nær til Texten som
muligt. Kun Citater af Ch. Dickens, Side 11, og Oversættelsen
af Chateaus, Side 11 og 23 ere tilføiede.

Overs.

Motto: *Ihr Weisen, hoch und tief gelahrt,
Die Ihr's ersinnt und wisst,
Wie, wo und wann sich Alles paart?
Warum sich's liebt und küsst?
Ihr hohen Weisen, sagt mir's an!
Ergrübelt, was mir da,
Ergrübelt mir, wo, wie und wann,
Warum mir so geschah?*

Bürger.

Digterne have overalt og til alle Tider været optagne af Elskoven. Elskoven er Hovedgjenstanden for alle dramatiske Værker, tragiske som komiske, romantiske som klassiske, indiske som europæiske. Den danner Stoffet for den lyriske som for den episke Poesi, navnlig naar vi hertil ville regne den Syndflod af Romaner, som i Aarhundreder have oversvømmet alle civiliserede Lande. Alle disse Værker ere i Hovedsagen ikke Andet end flersidige, kortfattede eller udførlige, Beskrivelser af denne Lidenskab, og de mest vellykkede Skildringer af den som Romeo og Julie, den nye Heloise og Werther have opnaaet udødelig Berømmelse. Naar desuagtet en tydsk Forfatter har forment, at det gaaer med den lidenskabelige Elskov som med Spøgelse, Alle taler om den, men Ingen har seet den; og naar selv Lichtenberg i sin Afhandling: »Om Elskovs Magt« bestrider og benægter denne Lidenskabs Virkelighed og Naturlighed, saa er dette en stor Vildfarelse. Thi det er umuligt, at noget Menneskenaturen Fremmed eller Modsigende, et blot ud af Luften grebet Spilfægteri, gennem Tiderne skulde utrættelig være blevet fremstillet af Digterne og modtaget med uforanderlig Deltagelse af Menneskeheden. Intet Skjönt kan være uden Sandhed.

Rien n'est beau que le vrai; le vrai seul est aimable.

Og tilvisse bekræfter ogsaa Erfaringen, om just ikke hver Dags, at hvad der i Regelen forekommer som en levende, om end endnu overvindelig Tilbøielighed, under visse Om-

stændigheder kan voxe sig stærk til en Lidenskab, som overgaaer alle andre i Heftighed, for saa at tilsidesætte ethvert Hensyn, overvinde enhver Hindring med utrolig Kraft og Udholdenhed, saa at Livet uden Betænkning sættes ind for dens Tilfredsstillelse, ja, naar en saadan viser sig umulig, uden Prutten sættes til. Wertherne og Jacopo Ortis'erne existere ikke blot i Romanerne, men hvert Aar har i det mindste et halvt Dusin at opvise, »sed ignotis perierunt mortibus illi«: »Dødsaaarsag ubekjendt«, hedder det; thi deres Lidelser finder ingen anden Historieskriver end Ligsynsmanden og Avisreferenten. Men enhver Læser af Politiefterretningerne i engelske og franske Blade vil give mig Medhold. Endnu større er Tallet paa dem, som denne Lidenskab bringer i Galehuset. Endelig har hvert Aar et eller andet Tilfælde af »Mord og Selvmord« at opvise, naar et elskende Par ikke har mægtet at overvinde de ydre Hindringer og derfor vil forenes i Døden. Her er det mig imidlertid uklart, hvorledes Mennesker, som elskende og gjenelskede og forventende at finde den høieste Salighed i Nydelsen af denne gjensidige Elskov, ikke hellere foretrække selv ved de yderligste Skridt at tilsidesætte alle Hensyn og lide ethvert Onde fremfor med Livet at opgive den Lykke, udover hvilken de dog ikke kunne tænke sig nogen anden. Hvad derimod de lavere Grader og blotte Tiløb til denne Lidenskab angaaer, saa har Enhver dem daglig for Øie og, saalænge han ikke er gammel, som oftest ogsaa i Hjertet.

Om Sagens Virkelighed og Vigtighed er der saaledes ingen Tvivl, og istedetfor at undre sig over, at ogsaa en Filosof for en Gangs Skyld tager dette Thema op, burde man forundre sig over, at en Sag, der spiller en saadan Rolle i Menneskelivet, indtil nu saagodt som slet ikke er blevet taget i Betragtning af Filosoferne, men henligger som et uforarbejdet Materiale. Plato er den, som har beskæftiget sig mest dermed især i Symposion og Phædros, men hvad han giver os, holder sig dog paa Mythernes, Fablernes og det Spøgefuldes Omraade. Det Lidet, som Rousseau siger i sine »Discours sur l'inégalité« er falsk og utilfredsstillende, og Kants Udvikling over samme Gjenstand i 3die Afsnit af Afhandlingen over det Skjønne og det Ophøiede er over-

fladisk, mangler Sagkundskab og er derfor delvis urigtigt. Og Plattners Behandling af Sagen i hans Anthropologi vil Enhver finde plat og overfladisk. Forgængere har jeg derfor hverken at støtte mig til eller optræde imod: Sagen har objectivt paatrængt sig mig og er af sig selv indgaaet i Sammenhæng med min Verdensanskuelse. — Mindst vil jeg iøvrigt tiltale dem, som selv ere beherskede af hin Lidenskab og som Følge heraf bestræbe sig for at give deres overstrømmende Følelser Luft i de sublimeste og mest ætheriske Billeder. Min Anskuelse vil forekomme dem altfor fysisk og materiel, hvor metafysisk, ja transscendent den end i Virkeligheden er. Lad dem foreløbig betænke, at de ikke vilde have værdiget den Gjenstand, som nu begeistrer dem til Madrigaler og Sonnetter, et eneste Blik, hvis den havde været født 18 Aar tidligere end den blev det.

Thi al Elskov, hvor ætherisk den end monne tee sig, bunder udelukkende i Kjønndriften, ja er hel og holden ikke Andet end en nærmere specialiseret, vel endog i strengeste Betydning individualiseret Kjønndrift. Betragter man nu i Overensstemmelse hermed den vigtige Rolle, som Elskoven i alle dens Grader og Nuancer spiller ikke blot i Skuespil og Romaner, men ogsaa i den virkelige Verden, i hvilken den næst Selvopholdelsesdriften viser sig som den stærkeste og virksomste af alle Drivfjedere, uafbrudt lægger Beslag paa Halvdelen af den yngre Part af Menneskehedens Kræfter og Tanker, er det sidste Maal for saagodt som al menneskelig Stræben, udøver en skadelig Indflydelse paa de vigtigste Anliggender, afbryder den alvorligste Beskæftigelse hver Time paa Dagen, af og til for en Stund bringer selv de bedste Hoveder aflave, ikke skyer med sin Pluddren at bringe Forstyrrelse i Statsmændenes Forhandlinger og de Lærdes Granskninger, forstaaer at putte sine billets doux eller en Lok Haar i Ministres Porteføljer og ind imellem filosofiske Manuscripter, Dag ud og Dag ind anstifter de mest indviklede og farligste Tvistigheder, opløser de dyrebareste Forhold, sønderriver de fasteste Baand, kræver snart Liv og Sundhed, snart Rigdom, Rang og Lykke til Offer, gjør endog den ellers hæderlige Mand samvittighedsløs, den hidtil Trofaste til Forræder, i det Hele optræder som en fjendtlig Dæmon, der arbejder paa

at vende op og ned paa Alt, bringe Alt i Forvirring, kaste Alt overende — saa fristes man til at udraabe; Hvad skal al den Allarm til, al denne Higen, Rasen, Angst og Elende? Alt drejer sig jo dog blot om, at enhver Hans finder sin Grethe, hvorfor skal da en saadan Bagatel spille en saa vigtig Rolle og uophørlig bringe Forstyrrelse og Forvirring i det velordnede Menneskeliv? — Men Sandhedens Aand afslører lidt efter lidt Svaret for den alvorlige Forsker: Det er ingen Bagatel, hvormed det her gjælder, tværtimod; Sagens Vigtighed svarer ganske til den Alvor og Higen, som præger den hele Færd. Endemaalet for al Elskovshandel, den spilles paa Sok eller Kothurne, er i Virkeligheden vigtigere end alle andre Øiemed i Menneskelivet og derfor fuldt værdig til den dybe Alvor, hvormed det forfølges af Enhver. Thi det, som derved skal finde sin Afgjørelse, er hverken mere eller mindre end Sammensætningen af den næste Generation; det er de agerende Personer, som skulle optræde i Dramaet, naar vi have forladt Scenen, der gennem disse saa frivole Elskovshandeler blive bestemte og slaaet fast saavel hvad Tilværelse som særlige Beskaffenhed angaaer. Ligesom hine tilkommende Personers Tilblivelse overhoved er betinget af Kjønsdriften, saaledes er ogsaa deres eiendommelige Væsen helt igjennem betinget af den individuelle Udvælgelse ved dens Tilfredsstillelse, Kjøns-Kjærligheden, Elskoven, og slaaes derigjennem uigjenkaldelig fast i enhver Henseende. Dette er Nøglen til Problemet; vi vil lære den nøiere at kjende, naar vi skride til at gennemgaae Graderne i Forelskelsen, fra den flygtigste Tilbøielighed til den heftigste Lidenskab, for saaledes at erkjende, at Forskjellen imellem dem beroer paa Graderne i Individualiseringen ved Udvælgelsen. De samlede Elskovshandeler i den nuværende Generation er følgelig det Samme som den samlede Menneskeheds alvorsfulde Overveielse af Sammensætningen af den næste Generation, af hvilken atter tallose Generationer afhænge. Denne Sagens høie Vigtighed, der ikke som i alle øvrige Anliggender dreier sig om individuelt Ve og Vel, men om Menneskeslægtens Tilværelse og særlige Beskaffenhed i kommende Tider, og i hvilken den Enkeltes Villie derfor optræder i høiere Potens som Slægtens Villie, paa den er det, at det Pathetiske og Ophøiede i

Elskovshandelen beroer, det Transscendente i Henrykkelserne og Smerterne, som Digterne i Aarhundreder ikke er blevet træt af at fremstille i tallose Exempler, fordi intet andet Thema naaer dette i Interesse, og, da det angaaer Slægtens Ve og Vel, forholder sig til alle øvrige, der alene angaaer den Enkeltes Vel, som Legemet til Fladen. Derfor er det netop saa vanskeligt at gjøre et Drama uden Elskovshandel interessant, ligesom dette Thema paa den anden Side aldrig bliver forslidt ved den Brug, som Dag ud og Dag ind gjøres af det.

Hvad der i den individuelle Bevidsthed giver sig tilkjende som Kjønndrift i Almindelighed og uden at være rettet mod et bestemt Individ af det andet Kjøen, er selve Levevillien slet og ret. Hvad der derimod i Bevidstheden viser sig som en mod et bestemt Individ rettet Kjønndrift, det er Driften til at leve som et nøie bestemt Individ. Skjøndt en subjectiv Fornødenhed, forstaaer nu Kjønndriften i dette Tilfælde behændigt at paatage sig en Maske af objectiv Beundring og saaledes at skuffe Bevidstheden, fordi Naturen behøver denne Krigslist for sine Øiemed. Men at enhver Forelskelse ikke desmindre alene er møntet paa Frembringelsen af et Individ af en bestemt Beskaffenhed, hvor objectiv og ophøiet hin Beundring end maatte tage sig ud, fremgaaer først og fremmest deraf, at det ikke, som man skulde troe, er Gjenkjærlighed, men Besiddelsen, den fysiske Besiddelse, som er det Væsenlige. Bevidstheden om den første kan derfor ingenlunde bøde paa Mangelen af den sidste, tvertimod har mere end Een skudt sig under saadanne Omstændigheder. Paa den anden Side tage mange Forelskede, som ikke kan opnaae Gjenkjærlighed, tiltakke med den fysiske Besiddelse. Dette vise alle tvungne Ægteskaber ligesom de store Offre, der bringes for en kold eller modstræbende Kvindes Gunst, og det Samme gjælder enkelte Tilfælde af Voldtægt. At dette bestemte Menneskebarn kan komme til Verden er det sande, omend for de handlende Personer ubevidste Øiemed med enhver Elskovshandel; Veien og Maaden, hvorpaa det naaes, er en Biting. Hvor høilydt nu end de ophøiede og følsomme Aander, men navnlig de forelskede Hjerter, ville tage til Gjenmæle mod den haarde Realisme i mine Anskuelser, saa ere de dog

paa Vildspor. Er nemlig ikke den nøiagtige Fastsættelse af Individualiteterne i den næste Generation et langt høiere og værdigere Øiemed end alle deres overspændte Følelser og overjordiske Sæbebobler? Ja, kan der af jordiske Øiemed tænkes noget vigtigere eller større. Kun dette Øiemed svarer til den Dybde, med hvilken den lidenskabelige Elskov føles, den Alvor, med hvilken den optræder, og den Vigtighed, den tillægger selv Smaating inden for sit Omraade. Kun ved at gaae ud fra dette Øiemed synes alle hine Vidtløftigheder, endeløse Anstrængelser og Plager paa Veien til den Attraaede at være i Høide med Sagen. Thi det er jo den tilkommende Generation i dens hele individuelle Særlighed, som trænger sig frem til Liv gjennem al hin Digten og Tragten. Ja, det er denne tilkommende Generation selv, der rører sig i hin omsigtige, faste og egensindige Udvælgelse til Opnaaelse af hint Øiemed, som kaldes Elskov. Allerede den voxende Tilbøielighed hos tvende Elskende er egenlig ikke Andet end det nye Individs Livsattraa, som de kunne og ville sætte i Verden. Sammenstødet mellem deres længselsfulde Blikke tænder alt det nye Liv og giver sig tilkjende som en tilkommende harmonisk vel ordnet Individualitet, ligesom omvendt den gjensidige, afgjorte og vedholdende Utilbøielighed mellem en Mand og en Kvinde antyder, at hvad de vilde kunne avle, kun vilde blive et slet ordnet, uharmonisk og ulykkeligt Væsen.

Det, som med en saadan Magt drager to Individer af forskjelligt Kjøen mod hinanden, er i sidste Række ikke Andet end den Slægten iboende Livsvillie, der saaledes anteciperer en til dens Endemaal svarende Objectivering af sit Væsen i det Individ, som Parret vilde kunne give Liv. Dette vil nemlig fra Moderen arve Intelligensen, fra Faderen Villien eller Karakteren, Legemsbeskaffenheden fra Begge, dog saaledes at Figuren mere vil rette sig efter Faderen, Størrelsen efter Moderen — i Henhold til den Lov, som viser sig hos Dyrenes Bastarder og som hovedsagelig beroer paa, at Fosterets Størrelse maa rette sig efter Uterus. Saa uforklarligt ethvert Menneskes ganske særlige og udelukkende eiendommelige Individualitet er, ligesaa uforklarlig er ogsaa to Elskendes ganske særlige og individuelle Lidenskab — ja i sin dybeste

Grund er begge Eet og det Samme: det ene er explicite hvad det andet var implicite. Det Øieblik, da Forældrene begynde at elske hinanden, maa i Virkeligheden betragtes som det nye Individts allerførste Fremkomst og dets Livs virkelige punctum saliens — to fancy each other, siger en engelsk Talemaade træffende — thi, som alt bemærket, er det i de længselsfulde Blikkes Møde og Hængen ved hinanden, at den første Spire til det nye Væsen ligger, der rigtignok som de fleste Spirer for det meste bliver traadt ned. Dette nye Væsen er i visse Henseender en ny (Platonisk) Idee, og ligesom nu alle Ideer med største Heftighed stræbe efter at trænge sig frem til Liv, graadig gribe efter det Stof hertil, som Causalitetens Lov uddeler mellem dem alle, saaledes stræber ogsaa denne særlige menneskelige Individualitets Idee med største Heftighed og Graadighed efter Realisation i den synlige Verden. De to tilkommende Forældres Lidenskab bestaaer netop i denne Graadighed og Heftighed. Den har utallige Gradationer, hvis to Extremer man gjerne kan betegne ved Afrodite pandemos og urania; — væsenlig er den dog overalt den samme. Derimod vil den være i samme Grad mægtigere, jo mere individualiseret den er, det vil sige, jo mere det elskede Individ gennem hvert dets Led og Egenskaber egner sig til at tilfredsstille den Elskendes Ønske og hans af egen Individualitet bestemte Trang. Hvorpaa det nu herved kommer an, vil blive os klart af det Følgende: Først og væsenlig er den forelskede Tilbøielighed rettet mod Sundhed, Kraft og Skjønhed, følgelig mod Ungdom, eftersom det i første Led kun gjælder om Frembringelse af Menneskehedens Slægtkarakter — Hverdags-Forlibelserne (Afrodite pandemos) gaaer ikke meget videre. Men hertil knytter sig saa mere særlige Krav, som vi længere nede skal nærmere detaillere, og med hvilke Lidenskaben stiger, hvor den finder Tilfredsstillelse for sig. Men denne Lidenskabs høieste Grader have deres Oprindelse fra begge Individualiteters Passen til hinanden, gennem hvilken Faderens Villie eller Karakter og Moderens Intelligens i deres Forening netop fremstiller det Individ, efter hvilket Livsvillien overhovedet, den, som viser sig i hele Slægten, føler en Længsel, der svarer til dens eget Omfang og netop derfor overskrider et dødeligt Hjertes Maal, ligesom Bevæg-

grundene naae udover Omraadet for Individernes Forstaaen. Dette er Sjælen i en egenlig stor Lidenskab. Jo fuldkomnere nu de tvende Individer passe for hinanden i alle de mangfoldige Henseender, vi strax komme til, desto stærkere vil deres Lidenskab være. Da der ikke gives to Individer, som i Eet og Alt ere hinanden lige, saa maa en vis bestemt Kvinde svare fuldkomnere end alle andre til en vis bestemt Mand i Henseende til det Individ, som skal fødes, og den rette lidenskabelige Elskov er derfor lige saa sjelden som et Møde mellem de rette Vedkommende. Men da Muligheden af en saadan Elskov findes hos Alle, forstaae vi ogsaa Alle Fremstillingerne af den i Digternes Værker. Netop fordi den lidenskabelige Elskov dreier sig om det, som skal fødes og om dettes Egenskaber, og dens Kjerne ligger her, kan der opstaae Venskab mellem to unge velskabte Folk som Følge af deres Overensstemmelse i Sindelag, Karakter og Aandsretning uden Indblanding fra Elskovens Side, ja medens der i kjønslig Henseende endog hersker en vis Frastøden imellem dem. Grunden hertil maa søges i, at det nye Væsen, som vilde komme til at skylde dem sin Tilværelse, vilde faae disharmonerende Egenskaber i legemlig eller aandelig Henseende, kort en Tilværelse og Beskaffenhed, som ikke vilde svare til Slægtens Krav og Øiemed. Modsat kan Elskov baade opstaae og bestaae ved Modsætning i Sindelag, Karakter og Aandsretning og den heraf fremgaaende Utilbøielighed eller vel endog gjensidige Frastøden. Her gjør Elskoven blind for alt Saadant, men forleder den her til Ægteskab, saa bliver Resultatet sorgeligt.

Vi skulle nu undersøge Sagen noget grundigere. Egoismen er en Egenskab, der har saa dybe Rødder i alle Individualiteter overhovedet, at egoistiske Øiemed er det Eneste, hvorpaa man med Sikkerhed kan stole, naar der handles om at vække et individuelt Væsen til Virksomhed. Rigtignok har Slægten et ældre, nærmere og større Krav paa Individet end den forgængelige Individualitet selv, men da dennes Intelligens alene er beregnet paa individuelle Øiemed, fatter han ikke Sagen saa klart, at han vilde handle i Overensstemmelse med denne, naar Individet skal være virksomt eller bringe Offre for Slægtens Bestaaen og Beskaffenhed. Under

saadanne Omstændigheder kan Naturen kun naae sit Maal ved at indgive Individet en falsk Forestilling, ifølge hvilken det forekommer ham at være et personligt Gode, hvad i Virkeligheden kun er et Gode for Slægten, saaledes at Individet tjener Slægten medens det troer at tjene sig selv. Under hele denne Proces er det altsaa en blot og bar, strax derefter forsvindende Chimære, der foresvæver ham og som Motiv indtager en Virkeligheds Plads. Denne falske Forestilling er Instinkt. Dette kan i de allerfleste Tilfælde betragtes som Slægtsandsen, der for Villien fremstiller hvad der gavner Slægten selv. Men da Villien her er bleven individuel, maa den skuffes paa en saadan Maade, at den gennem Individets Sands optager hvad Slægtsandsen viser den, altsaa troe at pleie individuelle Øiemed, medens den i Virkeligheden blot forfølger generelle (Ordet her taget i egentlig Betydning). Instinkt-Fænomenet iagttages bedst hos Dyrene, hvor det spiller den største Rolle, men den indre Sammenhæng derved kunne vi, som Tilfældet er med Hensyn til alt Indre, alene lære at kjende hos os selv. Nu hedder det vel, at Mennesket saa godt som slet ikke har noget Instinkt, i alt Fald ikke andet end det, at den Nyfødte søger og griber Moderbrystet. Men i Virkeligheden have vi et meget bestemt, tydeligt, ja compliceret Instinkt, jeg mener netop hin fine, alvorsfulde og egensindige Udvælgelse af det andet Individ i Kjønstilfredsstillelsen. Med denne Tilfredsstillelse i og for sig, det vil sige, forsaavidt den er en paa en tvingende individuel Fornødenhed beroende sandselig Nydelse, har det andet Individs Skjønhed eller Hæslighed slet intet at skaffe. Naar disse Hensyn og den heraf udspringende omhyggelige Udvælgelse ikke desmindre forfølges saa ivrigt som Tilfældet er, saa er det aabenbart ikke i den Vælgende selv, skjønt han antager saa, at disse Hensyn bunde, men i det virkelige Øiemed, i det nye Menneske, der skal fødes, og i hvilket Slægtypen skal holdes muligst reen og korrekt. I Henhold hertil vil Enhver først bestemt foretrække og heftig attraae den smukkeste, det vil sige, den, i hvilken Slægtkarakteren har fundet sit reneste Udtryk; men dernæst vil han hos det andet Individ særligt forlange de Fuldkommenheder, han selv mangler, ja endog finde de Ufuld-

kommenheder skønne, som ere hans egne modsatte. Derfor søger f. Ex. smaa Mænd høie Fruentimmer, de Blonde foretrække Brunetterne osv. — Den svimlende Henrykkelse, som griber Manden ved Synet af en Kvinde af en ham passende Skjønhed, er ikke Andet end Slægtsandsen, som gjenkjender sit eget tydeligt udprægede Stempel og vil fortsætte Slægten med dette. Paa dette Hang mod Skjønheden beroer Opretholdelsen af Slægtens Typus, og derfor virker denne med saa stor en Magt. Det er saaledes virkelig et Instinkt, som her leder Mennesket, et Instinkt, der gaaer ud paa Slægtens Bedste, medens Mennesket selv troer kun at søge en forhøiet Nydelse for sig selv. I Virkeligheden have vi her en lærerig Forklaring af alt Instinkt, der saa at sige gennemgaaende ligesom her sætter Individet i Bevægelse for Slægtens Skyld. Thi aabenbart er den Omhu, med hvilken et Insekt opsøger en Blomst eller Frugt, Gødning eller Kjød eller en fremmed Insektlarve for kun der at lægge sine Æg, og hverken skyer Møie eller Fare for at opnaae dette, meget analog med den Omhyggelighed, med hvilken Manden til Slægttilfredsstillelsen udvælger en Kvinde af en bestemt, ham individuelt tiltalende Beskaffenhed og attraaer hende saa ivrigt, at han ofte for at naae sit Maal mod al Fornuft opoffer sin egen Livslykke ved et taabeligt Ægteskab eller ved Elskovshandeler, der koste ham Ære, Liv og Gods, eller ved Forbrydelser som Ægteskabsbrud og Voldtægt, alt blot for i Overensstemmelse med Naturens souveræne Villie at tjene Slægten paa hensigtsmæssigste Maade, om end paa Individets Bekostning. Thi Instinktet er stedse en Virksomhed med et tilsyneladende Øiemedsbegreb og dog ganske uden noget saadant. Naturen indpoder et saadant Instinkt der, hvor det handlende Individ vilde være ude af Stand til at forstaae Øiemedet eller uvillig til at forfølge det. Derfor er det i Regelen kun givet Dyrene, fornemmelig de laveste, som have mindst Forstand, men ogsaa Mennesket, skjøndt næsten udelukkende alene i det her foreliggende Tilfælde, idet Mennesket vistnok vilde være istand til at forstaae Øiemedet, men ikke vilde forfølge det med den fornødne Iver, navnlig paa Bekostning af sit eget Vel. Som ved alt Instinkt antager Sandheden her Indbildningens Skikkelse for at indvirke paa Villien. Det er en vellystig Indbilding, som fore-

gøgler Manden, at han vil finde en større Nydelse hos en Kvinde af den ham tiltalende Skjønhed end hos hvilken som helst anden, eller som, naar den udelukkende er vendt mod en enkelt bestemt Kvinde, gjør ham fuldt og fast overtydet om, at Besiddelsen af hende vil skænke ham en overjordisk Lykke. Han troer at bringe Offre for sin egen Nydelse, medens dette blot skeer for Opretholdelsen af den regelrette Slægttype, eller det er en ganske bestemt Individualitet, som kun kan komme fra disse bestemte Forældre, der skal blive til. Saa fuldt ud foreligger her Karakteren af et Instinkt, altsaa af en Handling tilsyneladende med et Øiemedsbegreb og dog uden noget saadant, at den, der drives frem af hin Indbildning, endog ofte afskyer og ønsker at forhindre det Øiemed, Avlingen, som ene og alene leder ham. Dette er Tilfældet med saa godt som al forbuden Elskov. Det følger ganske naturligt af hvad her er sagt, at enhver Forelsket vil lide en helt sælsom Skuffelse, naar han endelig har naaet det attraaede Maal og nu forbavses over, at det saa længselsfuldt Attraaede ikke yder mere end enhver anden Slægttilfredsstillelse og slet ikke noget ganske særligt.*) Hint Ønske forholdt sig nemlig til alle hans andre Ønsker som Slægten til Individet, altsaa som et Uendeligt til et Endeligt. Tilfredsstillelsen derimod kommer egenlig kun Slægten tilgode, og gaaer derfor ikke ind i Individets Bevidsthed, som, besjælet af Slægtens Villie, med alle sine Offre har tjent et Øiemed, der ikke var hans eget. Derfor finder enhver Forelsket sig ført bag Lyset, naar det store Værk endelig er fuldbragt, thi den Indbildning er forsvunden, som gjorde Individet til Slægtens dupe. Derfor siger Plato: ἡδονὴ πάντων ἀλαζονεστατόν. Vellysten er det svigefuldeste af Alt.

Men alt dette kaster atter et Lys over Dyrenes Instinkter. Utvivlsomt ere ogsaa disse betagne af et Slags Indbildning, som foregøgler dem egen Nydelse, medens de med saa stor Iver og Selvfornægtelse arbeide for Slægten. Fuglen bygger

*) Dora: »Er Du nu glad, Du tossede Dreng?»

sin Rede, Insektet opsøger det Sted, som ene passer for dets Æg, eller gjør Jagt paa et Bytte, som, uden Nytte for det selv, skal nedlægges ved Ægene til Foder for de kommende Larver; Bien, Gedehamsen og Myren anlægge deres kunstfærdige Bygninger og drive deres complicerede Økonomi. Alle ledes de utvivlsomt af en Indbildning, som holder et egoistisk Øiemeds Maske for Trældommen under Slægten. Til at forstaae den indre eller subjective Sammenhæng med Instinktets Ytringer er denne sandsynligvis den eneste Vei. Men udvortes eller objectivt viser sig hos de af Instinktet stærkt beherskede Dyr, især Insekterne, en Overvægt af Ganglie- o: det subjective Nervesystem, over det objective eller Cerebralsystemet. Heraf fremgaaer, at de mindre drives frem af den objective, rigtige Opfattelse end af subjective, Ønsker fremkaldende, Forestillinger, som opstaae ved Gangliesystemets Indvirkning paa Hjernen, og altsaa ledes af en vis Indbildning. Og dette vil være den fysiologiske Sammenhæng med alt Instinkt. Som et oplysende Exempel skal jeg endnu minde om et andet, skjøndt mindre udpræget Exempel paa Instinkt hos Mennesket i den lunefulde Appetit hos frugtsommelige Kvinder. Denne synes nemlig at have sit Udspring fra den Omstændighed, at Fosterets Ernæring af og til udkræver en særlig og bestemt Forandring af det Blod, som falder paa dettes Part, hvornæst de Fødemidler, som bevirke en saadan Modification, øieblikkelig viser sig for den Frugtsommelige som Gjenstand for en ubetvingelig Længsel, saaledes at der ogsaa her opstaaer en falsk Forestilling. Kvinden har altsaa et Instinkt mere end Manden, ligesom Gangliesystemet her er langt mere udviklet. Menneskets store Hjerne viser, at det har færre Instinkter end Dyrene, og at selv disse faa let kunne ledes paa Vildspor. Den ved Udvælgelsen til Kjønstilfredsstillelsen instinktmæssig ledende Skjønheidssands er vildledet, naar den udarter til Hang til Sodomiteri. Analogt hermed lægger musca vomitoria sine Æg i Blomsten paa Arum Dracunculus forledet af denne Plantes Liglugt, istedetfor i Overensstemmelse med sit Instinkt at lægge dem i henraadnende Kjød.

At der til Grund for kjønslig Kjærlighed ligger et Instinkt, der fuldt er rettet mod det, som skal see Lyset, vil blive til

Vished ved en nærmere Undersøgelse, som vi derfor ikke tør unddrage os. Først hører det herhen, at Manden af Naturen er tilbøielig til Ubestandighed i Elskov, Kvinden derimod til Bestandighed. Mandens Elskov daler mærkeligt fra det Øieblik, den har fundet Tilfredsstillelse; næsten enhver anden Kvinde drager ham mere end den, han alt besidder: han længes efter Afvexling. Kvindens Elskov øges netop fra hint Øieblik. Dette er en Følge af Naturens Hensigter, som ere rettede mod Slægtens Opretholdelse og derfor mod dens stærkest mulige Formerelse. Manden kan nemlig uden Ulempe avle mere end hundrede Børn om Aaret, naar lige saa mange Kvinder staae til hans Raadighed, medens Kvinden med nok saa mange Mænd, bortseet fra Tvillingfødsler, dog kun vilde kunne sætte eet Barn i Verden om Aaret. Derfor seer han sig stedse om efter andre Kvinder, medens hun hænger fast ved den Ene, fordi Naturen driver hende til uden Reflexion at sikre sig den tilkommende Yngels Ernærer og Beskytter. Mandens ægteskabelige Troskab er derfor kunstig, Kvindens naturlig, og Kvindens Ægteskabsbrud derfor ogsaa mindre tilgivelig end Mandens, baade subjectivt paa Grund af dens Naturstridighed og objectivt paa Grund af Følgerne.

Men for at gaae tilbunds i Sagen og vinde den fulde Overbevisning, at Behaget ved det andet Kjøen, saa objectivt det end maatte forekomme os, ikke er Andet end et maskeret Instinkt, nemlig Slægtsandsen, som stræber at opretholde Slægttypen, maae vi nærmere undersøge de Hensyn, som lede os ved dette Behag, saa underlige end de paagjældende Specialiteter ville tage sig ud i et filosofisk Værk. Disse Hensyn dele sig i saadanne, som umiddelbart vedrøre Slægttypen 1: Skjønheden, i saadanne, som ere rettede mod fysiske Egenskaber, og endelig i blot relative, der fremgaae af den krævede Correction eller Neutralisering af de to Individens Ensidigheder og Abnormiteter ved hinanden. Vi ville undersøge dem enkeltvis.

Det første Hensyn, som leder vor Udvælgelse og Tilbøielighed, er Alderen, det vil i Gjennemsnit sige Aarene mellem Menstruationens Indtræden og Ophør, men ganske særligt Perioden fra det 18de til det 28de Aar. Udenfor førstnævnte Periode kan ingen Kvinde drage os, en gammel,

det vil sige, en Kvinde udover Menstruationsalderen, er uden for Rækken. Ungdom uden Skjønhed har endnu stedse Tiltrækningskraft, Skjønhed uden Ungdom ikke. Den Hensigt, af hvilken vi her ubevidst ledes, er aabenbart Muligheden af nye Fødsler overhovedet, og derfor mister ethvert Individ sin Tiltrækningskraft paa det andet Kjøen i samme Forhold, som det fjerner sig fra den til Avl eller Undfangelse tjenlige Periode. Det andet Hensyn er Sundheden: akute Sygdomme virke kun forbigaaende forstyrrende, kroniske og navnlig Kachexier virke afskrækkende — fordi de gaae over paa Barnet. Det tredie Hensyn er Skelettet, fordi det er Grundlaget for Slægtypen. Næst efter Alderdom og Sygdom virker Intet saa frastødende paa os som en forvoxen Figur. Selv det skjønneste Ansigt kan ikke bøde herpaa, derimod bliver selv det hæsligste Ansigt paa et velvoxent Legeme ubetinget foretrukket. Fremdeles virker ethvert Misforhold i Skelettets Bygning stærkest paa os, f. Ex. en forkortet, stumpet, kortbenet Figur osv. ligesom en haltende Gang, naar den ikke er Følge af tilfældig Beskadigelse. Derimod kan en paa-faldende smuk Væxt bøde paa alle andre Mangler; den fortryller os. Herhen hører ogsaa det store Værd, som stedse tillægges smaa Fødder. Dette beroer paa, at de udgjøre en væsenlig Slægtkarakter, idet intet Dyr har en saa lille Tarsus og Metatarsus, tagne under Et, som Mennesket. Derfor siger Jesu Sirach 26, 23: En Kvinde med en rank Væxt og smukke Fødder er som de gyldne Søiler paa sølverne Stole. Ogsaa Tænderne ere væsenlige, fordi de ere af særlig Vigtighed for Ernæringen og særligt nedarves. Det fjerde Hensyn er en vis Kjødfylde, altsaa en Fremhersken af den vegetative Funktion, Plasticiteten, fordi den lover Fosteret en rigelig Næring. Derfor støder stor Magerhed bort. En fuld kvindelig Barm udøver en ualmindelig Tiltrækningskraft paa Mandkjønnet, fordi den, i direkte Sammenhæng med Kvindens Forplantningsfunktioner, lover den Nyfødte en rigelig Næring. Derimod opvække over drevent fede Kvinder Mishag; Grunden er den, at denne Egenskab tyder paa Uterus-Atrofi, altsaa paa Ufrugtbarhed, Noget, som ikke Hovedet, men Instinktved. Ansigtets Skjønhed kommer først i sidste Række. Ogsaa her kommer først og fremmest Knokkelbygningen i Be-

tragtning; derfor sees der her navnlig paa en smuk Næse, og en forkortet Opstoppernæse ødelægger Alt. Talløse Kvinders Livslykke er strandet paa en lille Bøining af Næsen opad eller nedad og med Rette, thi det gjælder Slægttypen. En lille Mund som Følge af smaa Kjæber er noget Væsenligt for Menneskeansigtets specifikke Karakter. En tilbagevigende, ligesom bortskaaren Hage er særlig modbydelig, fordi mentum prominulum er et Træk, som udelukkende karakteriserer vor Species. Hertil kommer Hensynet til smukke Øine og en smuk Pande. Begge staae i Forbindelse med de psykiske Egenskaber, særligt de intellectuelle, som nedarves fra Moderen.

De ubevidste Hensyn, der lede Kvindens Tilbøielighed, kunne vi naturligvis ikke angive med saadan Nøiagtighed: I Almindelighed vil Følgende kunne hævdes; de see lidet paa Skjønhed, særligt Ansigtets Skjønhed; det er, som paatog de sig alene at give Barnet denne Egenskab. Hovedsagelig vindes de af Mandens Styrke og dermed sammenhængende Mod, thi disse Egenskaber love sunde og raske Børn og en uforfærdet Værge for dem. Kvinden formaaer ved Avlingen at ophæve enhver Feil paa Mandens Side, enhver Afvigelse fra Typen med Hensyn til Barnet, naar hun selv er feilfri i saa Henseende eller afviger fra Typen i modsat Retning. Herfra undtagne er alene de Egenskaber hos Manden, som er eiendommelige for hans Kjønn, og som Moderen derfor ikke formaaer at give Barnet. Hertil hører det mandlige Skelets Bygning, de brede Skuldre, de smalle Hfter, de lige Been, Muskelkraften, Modet, Skjæget osv. Deraf kommer det, at Kvinder ofte elske hæslige Mænd, men aldrig en umandig Mand, fordi de ikke kunne neutralisere saadanne Mangler hos ham.

Den anden Art af Hensyn, der ligge til Grund for Elskoven, er Hensynet til de psykiske Egenskaber. Her ville vi finde, at Kvinden gjennemgaaende tiltrækkes af Hjertets eller Karakterens Egenskaber hos Manden, fordi disse nedarves fra Faderen. Fornemmelig er det Villiens Fasthed, Bestemtheden og Modet, maaskee ogsaa Retskaffenheden og Hjertensgodheden, hvorved Kvinden vindes. Derimod udøve intellectuelle Fortrin ingen direkte og instinktmæssig Magt over hende. Mangel paa Forstand skader ikke overfor Kvinden, Aand eller

vel endog Geni virker maaskee snarere ugunstigt. Derfor seer man ofte et grimt, dumt og raat Menneske stikke en fint dannet, aandrig og elskværdig Mand ud hos Kvinden, ligesom der undertiden indgaaes Inklinationspartier mellem aandeligt høist heterogene Væsener, f. Ex. han raa, stærk og indskrænket; hun fintfølelse, tænksom, dannet, æsthetisk osv.; eller han genial og lærd, hun en Gaas. Grunden er den, at her er det ganske andet end intellektuelle Hensyn, som er det stærkeste, nemlig Instinktet. Ægteskabet er ikke indrettet paa aandrig Conversation, men paa Slægtens Forplantning, det er et Forbund mellem Hjerter, ikke mellem Hoveder. Det er et tomt og latterligt Foregivende, naar Kvinder paastaaer, at de have forelsket sig i en Mands Aand, eller det er Overspændtheden hos et udartet Væsen. I den instinktmæssige Elskov ledes Manden derimod ikke af Egenskaber ved Kvindens Karakter; derfor har saa mangen Sokrates fundet sin Xantippe f. Ex. Shakespeare, Albrecht Dürer osv. Derimod paa virkes han af de intellektuelle Egenskaber, fordi disse nedarves fra Moderen, men denne Indflydelse opveies let af legemlig Skjønhed, der vedrører væsenligere Punkter og virke mere umiddelbart. Alligevel skeer det, at Mødre af Erfaring eller i Følelsen af hin Indflydelse lade deres Døttre lære skønne Kunster, Sprog o. dsl. for at gjøre dem mere tiltrækkende for Manden, og ved kunstige Midler hjælpe paa Intelligensen ligesom i fornødent Fald paa Hoffer og Barm. Her er vel at mærke overalt kun Tale om den fuldstændigt umiddelbare, instinktmæssige Tiltrækning, der alene ligger til Grund for den egenlige Forelskelse. At en forstandig og dannet Kvinde veed at skatte Aand og Forstand hos en Mand, og en Mand af forstandigt Overlæg prøver og veed at vurdere sin Bruds Karakter, vedkommer ikke den Sag, hvormed vi her beskæftige os. Alt dette ligger til Grund for et fornuftigt Valg ved Ægteskabet, men ikke for den lidenskabelige Elskov, som er Themaet for denne Undersøgelse.

Hidtil har jeg kun taget de absolute Hensyn i Betragtning, det vil sige, saadanne Hensyn, som gjælde for Alle og Enhver; jeg kommer nu til de relative, som ere individuelle, fordi det ved dem kommer an paa at rette visse

bestemte Mangler, at corrigere visse Afvigelser fra Slægtypen, som den Vælgende alt selv bærer paa, og saaledes at føre Fremstillingen af den rene Type tilbage. Her elsker derfor Enhver hvad han selv mangler. Da den paa deslige relative Hensyn beroende Udvælgelse gaaer ud fra den individuelle Beskaffenhed og er vendt mod den individuelle Beskaffenhed, er den langt bestemtere, mere afgjørende og exclusiv end den, som resulterer af de absolute alene. Derfor vil Oprindelsen til den egenlige lidenskabelige Elskov i Regelen ligge i disse relative Hensyn, og ikkun den almindelige lettere Tilbøielighed i de absolute. I Samklang hermed pleier det ikke at være netop de regelmæssige, fuldendte Skjønheder, som vække de store Lidenskaber. Til Fremkomsten af en saadan virkelig lidenskabelig Tilbøielighed udfordres Noget, som kun kan udtrykkes ved en Lignelse fra Chemien: De tvende Individer maae neutralisere hinanden som Syren et Alkali i et Salt. De hertil fornødne Bestemmelser er i det Væsenlige følgende. Først: al Kjønslighed er Ensidighed. Denne Ensidighed træder mere udpræget frem, er i høiere Grad tilstede i det ene Individ end i det andet. Derfor kan den lettere suppleres og neutraliseres ved den Ene end ved den Anden af det andet Kjøen, idet den behøver en individuel Ensidighed, der er dens egen modsat, til Supplering af Menneskets Slægtype i det nye Individ, som skal fødes, og paa hvis Beskaffenhed det Hele tilsidst kommer an. Fysiologerne vide, at baade det Mandlige og det Kvindelige giver Plads for utallige Gradationer, gennem hvilke det første synker ned til den modbydelige Gynander og Hypospadæus, dette hæver sig til den yndefulde Androgyne, medens begge kunne løbe ud i den fuldstændige Hermafroditisme, til hvilke høre Individer, som staae midt imellem begge Kjøen, ikke tilhøre noget af dem og følgelig er uduelige til Forplantning. Til en saadan Neutralisation af to Individer ved hinanden udfordres følgelig, at det bestemte Grademaal af hans Mandlighed nøie svarer til det bestemte Grademaal af hendes Kvindelighed, saa at de tvende Ensidigheder netop ophæve hinanden. Følgelig vil den mandligste Mand søge den kvindeligste Kvinde og omvendt, og paa samme Maade vil ethvert Individ søge det i kjønslig Grad tilsvarende. Om nu det rette Forhold

finder Sted imellem to Parter, føle de instinktmæssig, og det er dette, der ved Siden af de andre relative Hensyn ligger til Grund for de høiere Grader af Forelskelsen. Medens de Forelskede tale pathetisk om Harmonien mellem deres Sjæle, er det som oftest den her paaviste Samstemning om det Væsen, der skal fødes, og dettes Egenskaber, der er Sagens Kjerne og de Paagjældende langt mere magtpaaliggende end Harmonien mellem deres Sjæle, der ofte ikke længe efter Bryllupet opløser sig i en skrigende Disharmoni. Hertil slutte sig nu de øvrige relative Hensyn, som beroe derpaa, at Enhver ved den anden Part tragter efter at fjerne sine Svagheder, Mangler og Afvigelser fra Typen, for at de ikke skal fortsættes i det Barn, som skal fødes, eller vel endog stige til fuldstændige Abnormiteter. Jo svagere en Mand er med Hensyn til Muskelkraft, des ivrigere vil han attraae kraftige Kvinder, og ligesaa Kvinden paa sin Side. Men da Kvinden nu ordenligvis fra Naturens Haand har faaet en ringere Muskelkraft end Manden, saa vil Kvinden i Regelen ogsaa give den kraftigste Mand Fortrinet. Et andet vigtigt Hensyn er Høiden. Smaa Mandfolk have en afgjort Tilbøielighed for høie Kvinder og vice versa, og en lille Mands Forkjærlighed for høie Kvinder vil være mest fremtrædende, naar han selv skylder en høi Fader Livet men Moderen sin lave Væxt. Thi han har da arvet Faderens Blodkarsystem og Energi, som er i Stand til at forsyne et stort Legeme med Blod. Naar derimod hans Fader og Bedstefader vare smaa Mænd, vil denne Tilbøielighed gjøre sig mindre gjældende. At høie Mænd virke frastødende paa høie Kvinder, har sin Grund i, at Naturen vil undgaae en for høi Race, der vilde blive for svag til at opnaae et langt Liv, naar den blev sat i Verden med de Kræfter, hvorover denne Kvinde raader. Og naar desuagtet en saadan Kvinde vælger en høi Ægtefælle maaske for at tage sig bedre ud i Selskab, saa vil denne Daarskab i Regelen gaae ud over Afkommet. Afgjørende er fremdeles Hensynet til Complexionen. Blonde attraae stedse mørke eller brune, sjældent derimod omvendt. Grunden er den, at blondt Haar og blaa Øine i og for sig er en Varietet, næsten en Abnormitet, i Analogi med hvide Mus eller i alt Fald med Skimler. De have ikke hjemme noget-

steds udenfor Europa, ikke engang omkring Polerne og ere aabenbart komne fra Skandinavien. I Forbigaaende skal jeg ikke tilbageholde den Anskuelse, at Mennesket af Naturen har en brun Hud som vore Stamfædre Hinduerne, og at et hvidt Menneske oprindelig aldrig er udgaaet af Naturens Skjød. Trængt op i det ham fremmede Norden, hvor han kun eksisterer paa samme Maade som de exotiske Planter, der om Vinteren maae sættes i Drivhus, er Mennesket blevet hvidt i Aartusindernes Løb. Zigeunerne, der er en indisk Stamme, som først for fire hundrede Aar siden er indvandret i Europa, viser Overgangen fra Hinducomplexionen til vor egen. Gjennem Elskoven stræber Naturen derfor tilbage til det mørke Haar og brune Øie som til Urtypen. Den hvide Hudfarve er imidlertid blevet til en anden Natur, skjøndt ikke saaledes, at Hinduens brune Hud virker frastødende paa os. Men endelig søger Enhver ogsaa Korrektivet for sine Mangler og Afvigelser i de enkelte Legemsdele og det des ivrigere, jo væsentligere den paagjældende Legemsdel er. Derfor finde stumpnæsedede Individuer et ubeskriveligt Behag i Ørnenæser og Papegøieansigter. Og paa samme Maade forholder det sig med alle andre Legemsdele. Mennesker med en overdreven slank og langstrakt Legems- og Lemmebygning kunne endog finde en utilbørlig undersætsig og stumpet Legemsbygning smuk. Analogt fremtræder Hensyn til Temperamentet. Enhver foretrækker det modsatte af sit eget; dog kun i Forhold til som hans eget er klart og bestemt. Den, der selv i en eller anden Retning er særlig fuldkommen, søger og elsker just ikke Ufuldkommenheden netop i denne Henseende, men forsoner sig lettere med den end Andre, fordi han selv sikkrer Afkommet i dette Stykke. Den meget lyse f. Ex. vil ikke frastødes af en gullig Ansigtssfarve, men den, der har en saadan Teint, vil finde det blændende hvide guddommeligt smukt. Det sjældne Tilfælde, at en Mand forelsker sig i en afgjort hæslig Kvinde, indtræder naar samtlige hendes Abnormiteter — under Tilstedeværelsen af den ovenfor omhandlede nøie Harmoni i Kjønslighedens Grademaal — netop ere de modsatte af hans egne, altsaa danne Korrektivet til dem. Forelskelsen pleier da at naae en høi Varmegrad.

Den dybe Alvor, hvormed vi prøvende betragte enhver

af Kvindens Legemsdele og hun paa sin Side gjør det Samme, den kritiske Skrupulositet, med hvilken vi mønstre en Kvinde, som begynder at behage os, Egensindet i vort Valg, den spændte Opmærksomhed, hvormed Brudgommen iagttager sin Brud, hans Nøieseenhed for ikke at skuffes i noget Punkt, og det store Værd, han tillægger et Mere eller Mindre i de væsenlige Punkter — Alt dette svarer ganske til Øiemedets Vigtighed. Thi det Barn, som skal fødes, vil et helt Liv igjennem have en tilsvarende Del at bære paa. Fr Kvinden f. Ex. lidt skjæv, vil hendes Søn let faae en Pukkel at bære paa og saaledes fremdeles. Bevidsthed herom er der ganske vist ikke, tvertimod troer Enhver ene og alene at træffe hint vanskelige Valg i sin egen Nydelses Interesse (medens denne i Grunden slet ikke er interesseret deri) men han træffer sit Valg nøiagtig saaledes som det, med hans egen Individualitet som Forudsætning, stemmer med Slægtens Interesse, hvis Type det er Opgaven at holde saa reen som muligt. Uden at vide det, handler Individet her i det Høieres, Slægtens, Tjeneste: herfra den Vigtighed, som Individet tillægger Ting, der maatte være det som saadant ligegyldige. Der ligger noget ganske Eget i den dybe Alvor, med hvilken to unge Folk af forskjelligt Kjøen, der see hinanden for første Gang, betragte hinanden, i det speidende, gennemtrængende Blik, de kaste paa hinanden, i den omhyggelige Mønstring, som begges Personer maae underkaste sig med Hensyn til hvert Træk, hver Legemsdel. Denne Speiden og Prøvelse er nemlig Slægtens Genius' Overveielse af det Individ, som er blevet en Mulighed ved de To, og af Combinationen af dette mulige Indvids Egenskaber. Resultatet af denne Overveielse bestemmer Graden af deres Behag i hinanden og Attraa efter hinanden. Efterat have naaet en betydelig Grad, kan dette Behag atter pludselig tabe sig ved Opdagelsen af Noget, som hidtil har undgaaet Opmærksomheden. Paa denne Maade mediterer Slægtens Genius den kommende Slægt i alle Avledygtige. Beskaffenheden af denne Slægt er det store Værk, hvormed Cupido uafsladelig er sysselsat og virksom, grubler og spekulerer. Overfor Vigtigheden af hans store Anliggende, der omfatter Slægten og alle kommende Generationer, veie Individernes Anliggender i deres samlede efemere Helhed grumme

lidt, og derfor er han stedse beredt til hensynsløst at opoffre dem. Thi han forholder sig til disse som en Udødelig til Dødelige, og hans Interesser til dem som uendelige til endelige. I Bevidstheden om at forvalte Anliggender af en høiere Art end saadanne, som kun angaae individuelt Ve og Vel, leder han dem med ophøiet Ro under Krigens Tummel, Forretningslivets Vrimmel, Pestens Rasen og sysler med dem lige ind i Klosterets Ensomhed.

Ovenfor have vi seet, at Forelskelsens Intensitet stiger med dens Individualisering, idet vi have paavist, hvorledes to Individuers Legemsbeskaffenhed kan være en saadan, at det ene, i Behov af en renest mulig Tilbageførelse af Slægttypen, er en ganske speciel og fuldkommen Supplering af det andet, som derfor udelukkende attraaer dette. I dette Tilfælde viser sig allerede en betydelig Lidenskab, som netop ved at være rettet mod en eneste Gjenstand og kun mod denne, altsaa ligesom optræder i et særligt Hverv for Slægten, strax faaer et ædlere og mere ophøiet Anstrøg. Af den modsatte Grund er den blotte Kjønndrift, der uden Individualisering er rettet mod Alle og stræber at opretholde Slægten blot kvantitativt med lidet Hensyn til Kvaliteten, gemeen. Men nu kan Individualiseringen, og med denne Forelskelsens Intensitet, naae en saadan Grad, at uden dens Tilfredsstillelse Alverdens Goder, ja Livet selv taber sit Værd. Den bliver da en Attraa, der stiger til en Heftighed som ingensomhelst anden, derfor ogsaa er rede til ethvert Offer og, naar Opfyldelsen viser sig ubetinget umulig, kan føre til Afsind eller Selvmord. De ubevidste Hensyn, der ligge til Grund for en saadan overstrømmende Lidenskab, maae omfatte andre end dem, vi hidtil have berørt og være af en Beskaffenhed, der ikke saaledes falder i Øinene. Det maa derfor antages, at ikke blot hele Legemets Organisation, men ogsaa Mandens Villie og Kvindens intellectuelle Habitus her falde saaledes sammen, at der alene af dem kan opstaae et ganske særlig bestemt Individ, hvis Tilværelse Slægtens Genius tilsigter af metafysiske Grunde, som vi ikke fatte. Eller for at tale tydeligere: Livsvillien*)

*) I metafysisk Forstand.

kræver her at objektivere sig i et nøie bestemt Individ, der kun kan avles af denne Fader med denne Moder. Denne Villiens metafysiske Krav har foreløbig ingen anden Virknings-sfære i Væsenernes Række end de tilkommende Forældres Hjerter, som i Kraft heraf gribes af denne Trang og nu troe for deres egen Skyld at ønske hvad der for Øieblikket endnu kun har et reent metafysisk Øiemed α : et saadant, der ligger udenfor de virkelig forhaandenværende Tings Rækkevidde. Den af alt Levendes Urkilde altsaa fremgaaende Trang hos det kommende Individ, som først her er blevet en Mulighed, til at indtræde i Tilværelsen, er det, der fremstiller sig som de tilkommende Forældres ophøiede, alt udenfor sig ringeagtende Lidenskab for hinanden. I Virkeligheden er dette en Indbildning uden Lige, i Kraft af hvilken den Forelskede vilde hengive Alverdens Goder for Besiddelsen af denne Kvinde, som dog i Virkeligheden ikke yder ham mere end enhver anden. At det ikke desmindre gaaer ud herpaa, fremgaaer deraf, at ogsaa denne Lidenskab slukkes med Nydelsen som alle andre, til største Forundring for de paagjældende Parter. Den udslukkes endog naar det egenlige metafysiske Øiemed forfeiles ved Ufrugtbarhed hos Kvinden (som ifølge Hufeland kan have sin Grund i 19 forskjellige Feil i hendes Constitution) paa samme Maade som det daglig forfeiles i Millioner af nedtraadte Spirer, i hvilke dog det samme metafysiske Livs-princip stræber mod Tilblivelse. Der er herved ingen anden Trøst end den, at en Uendelighed af Rum, Tid og Materie, altsaa en uudtømmelig Leilighed til Gjentakelse, staaer til Livsvilliens Raadighed.

Denne Forstaaen maa om end flygtig have foresvævet Theophrastus Paracelsus, der ikke har behandlet dette Thema, og for hvem min hele Tankegang er fremmed, naar han i en ganske anden Sammenhæng og paa sin springende Maade henkaster følgende mærkelige Yttring: *Hi sunt, quos Deus copulavit, ut eam, quae fuit Uriae et David; quamvis ex diametro (sic enim sibi humana mens persuadebat) cum justo et legitimo matrimonio pugnaret hoc. — — — sed propter Salomonem, qui aliunde nasci non potuit, nisi ex Bathseba, conjuncto David semine, quamvis meretrice, conjunxit eos Deus. (de vita longa. I, 5.)*

Elskovens Længsel, *ίμερος*, som Digterne til alle Tider uafsladelig have syslet med uden at formaae at udtømme Gjenstanden, ja uden at gjøre tilstrækkelig Fyldest paa dette Omraade, denne Længsel, som med Besiddelsen af en bestemt Kvinde forbinder Forestilingen om en uendelig Salighed og en usigelig Smerte med den Tanke, at denne Besiddelse er uopnaaelig — denne Elskovslængsel og Elskovssmerte kan ikke hente sit Stof fra et efemert Individ's Fornødenheder. De ere et Suk af Slægtens Genius, der her øiner et uerstatteligt Middel til Opnaaelse af sit Øiemed og stønner, naar den seer det slippe sig af Hænde. Slægten alene har uendeligt Liv og mægter derfor uendelige Ønsker, uendelig Tilfredsstillelse som uendelige Smerter. Men disse ere her fængslede indenfor en Dødeligs snevre Bryst, intet Under derfor, om dette synes at ville briste og ikke formaaer at finde noget Udtryk for den Anelse om uendelig Lykke eller uendelig Smerte, som opfylder det. Det er dette, der giver Stoffet til al erotisk Poesi af høiere Art, som derfor fortaber sig i transscendente, over alt Jordisk ophøiede Metaforer. Dette er Petrarcas Thema, Stoffet til St. Preux, Werther og Jacopo Ortis, der ellers vilde være uforstaaelige og uforklarlige. Thi hin uendelige Værdsættelse af den Elskede kan ikke beroe paa hendes formeentlige aandelige eller overhovedet objective, reale Fortrin, allerede fordi Elskeren ikke kjender hende tilstrækkeligt hertil, saaledes som Tilfældet var med Petrarca. Slægtens Aand alene evner med eet Blik at see hvilken Værdi hun har for dens Øiemed. De store Lidenskaber opstaae derfor i Regelen ogsaa ved første Blik. Tabet af den Elskede ved en Medbeiler eller ved Døden er for den lidenskabelig Elskende en Smerte, der overgaaer enhver anden, netop fordi den er af transscendent Natur, idet den ikke blot rammer ham som Individ, men angriber ham i hans essentia æterna, i Slægtens Liv, efter hvis Bud og i hvis Tjeneste han her var kaldet. Derfor er Skinsygen saa haard og pinefuld og en Opgivelse af den Elskede det største af alle Offre. Helten undseer sig ved alle Klager, kun ikke ved Elskovsklager, fordi det ikke er ham, men Slægten, der jamrer sig i disse. I

Calderons »store Zenobia« forekommer i 2den Act en Scene mellem Zenobia og Decius, hvor denne siger:

Cielos, luego tu me quieres?
 Perdiera cien mil victorias,
 Volviérame, etc. *)

Her bliver Æren, som hidtil har slugt alle andre Interesser, slaaet af Marken, saasnart Elskoven, det vil sige Slægtens Interesse, kommer med i Spillet og seer en uendelig Fordel for sig, fordi denne veier uendeligt op mod enhver nok saa vigtig, men blot individuel Interesse. For den alene viger Pligt, Ære og Troskab, der har modstaaet enhver anden Fristelse, selv Trusel med Døden. Paa samme Maade see vi i det private Liv, at paa intet Punkt er Samvittighedsfuldhed saa sjelden som i dette, at den her tilsidesættes selv af ellers hæderlige og retsindige Folk, og at Ægteskabsbrud hensynsløst begaaes, naar lidenskabelig Elskov d. e. Slægtens Interesse, har lagt sin Haand paa dem. Det synes endog, som om de herved meente at være sig bevidst at handle efter en høiere Ret end Individernes Interesser nogensinde kunne skjænke, netop fordi de handle i Slægtens Interesse. Mærkelig er i denne Henseende Chamforts Yttring: »Quand un homme et une femme ont l'un pour l'autre une passion violente, il me semble toujours que, quelque soient les obstacles qui les séparent, un mari, des parents etc., les deux amans sont l'un à l'autre, de par la Nature, qu'ils s'appartiennent de droit divin, malgré les lois et les conventions humaines«. Den, der maatte tage Anstød heraf, kunde henvises til den paa-faldende Overbærenhed, som Frelseren i Evangeliet lader Hoerkvinden tildele, idet han samtidig forudsætter den samme Brøde hos Enhver af de Tilstedeværende. Størstedelen af Dekameron viser sig fra dette Synspunkt som idel Haan og Spot, hvormed Slægtens Genius overdænger Individernes Interesser og Rettigheder, som den træder under Fødder. Med samme Lethed bliver Standsforskjel og alle lignende Forhold, der modsætte sig lidenskabelige Elskendes Forbindelse, fjernede

*) Himmell! Du elsker mig altsaa. Hundred Tusind Seire vilde jeg give, forlade min Post — — —

og erklærede for ugyldige af Slægtens Genius, der blæser saadanne Menneskebud og Betænkkeligheder tilside som Avner, medens den forfølger sine endeløse, Generationer omfattende Øiemed. Af samme dybe Grund underkaster man sig villig enhver Fare, naar Elskoven kræver det, og selv den ellers feige bliver modig. Og i Skuespillet og Romanen see vi med glad Deeltagelse de unge Folk, som forfølge deres Elskovshandeler, o: kæmpe for Slægten, bære Seiren hjem over de Gamle, som kun have Individernes Vel for Øie. Thi de Elskendes Stræben synes os saa meget vigtigere, mere ophøiet og derfor mere berettiget end enhver Modstræben, som Slægten staaer over Individet. Slægtaandens Optræden med sine Øiemed, der gaae imod de fremstillede Indviders personlige Interesse og derfor true med at undergrave deres Lykke, danner derfor Grundthemaet i saagodtsom alle Komedier. I Regelen sætter den i Overensstemmelse med den poetiske Retfærdighed sin Villie igjennem, og dette vækker Tilskuerens Tilfredshed, fordi han føler, at Slægtens Øiemed gaae langt forud for Individernes. Og derfor forlader han, naar Tæppet falder, trøstigt de seirkronede Elskende, fordi han deler deres Indbilding, at de have lagt Grunden til deres egen Lykke, medens de tvertimod har bragt denne som Offer for Slægtens Fremgang imod de betænkssomme Gamles Villie. I enkelte abnorme Lystspil har man forsøgt at vende Tingen om og sætte Individernes Lykke igjennem paa Slægtens Hensigters Bekostning, men saa føler Tilskueren den Smerte, som Slægtens Genius lider, og finder ingen Trøst i de Fordele, som derved sikkert Individerne. Exempelvis skal jeg anføre et Par bekjendte Smaastykker: Dronningen paa 16 Aar og Fornuftgiftermaaalet. I Sørgepil med Elskovshandeler gaae de Elskende for det meste samtidig tilgrunde, idet Slægtens Øiemed, hvis Redskaber de vare, ikke naaes, f. Ex. Romeo og Julie, Tankred, Don Carlos, Wallenstein, Bruden fra Messina osv.

Forelskelsen afgiver ofte komiske, af og til ogsaa tragiske Fænomener, fordi den Forelskede er taget i Tjeneste af Slægtens Genius, beherskes af denne og nu ikke længere tilhører sig selv. Herved ophøre hans Handlinger at passe til Individet. Hvad der under de høiere Grader af Elskoven

giver Tanken et saa ophøiet og poetisk Anstrøg, ja selv en transscendent og hyperfysisk Retning, i hvilken den synes ganske at tabe sit egenlige, aldeles fysiske Endemaal af Sigte, bestaaer i Grunden deri, at Elskeren nu er besjælet af Slægtens Genius, hvis Anliggender er uendelig vigtigere end alle andre, som blot angaae Individerne, for i denne særlige Tjeneste at grundlægge en uendelig Række af Efterkommere af denne individuelle og nøie bestemte Beskaffenhed, hvilken den udelukkende kan opnaae gennem ham som Fader og hans Elskede som Moder, og hvilke som saadanne aldrig vilde opnaae Tilværelse, medens Livsvilliens Objectivering dog udtrykkelig kræver denne Tilværelse. Følelsen af at handle i et Anliggende af saa transscendent Vigtighed er det, som løfter den Forelskede saa høit over alt Jordisk og giver hans helt fysiske Ønsker en saa hyperfysisk Iklædning, at Elskoven bliver en poetisk Episode selv i det mest prosaiske Menneskes Liv. I sidste Fald faaer Sagen undertiden et komisk Anstrøg. Hin Tjeneste under Slægten viser sig for den Forelskedes Bevidsthed maskeret med Anticipationen af en uendelig Salighed, som skulde være at finde i Foreningen netop med dette kvindelige Individ. I de høieste Grader af Forelskelsen antager denne Chimære nu saa straalende Farver, at Livet taber enhver Tillokkelse, naar hun ikke kan blive hans, og fra nu af viser sig saa glædeløst, tomt og hæsligt, at Væmmelsen ved det endog overvinder Dødens Gru, saaledes at Livet af og til af fri Villie sættes til. Et saadant Menneskes Villie er kommet ind i Slægtvilliens Malstrøm, eller Slægtvillien har faaet en saadan Overhaand over den individuelle Villie, at denne, naar den ikke kan optræde i førstnævnte Egenskab, forsmaaer at gjøre det i den sidste. Individet er her et altfor skrøbeligt Kar til at rumme Slægtvilliens paa et bestemt Object concentrerede uendelige Længsel. I dette Tilfælde bliver Resultatet derfor Selvmord, af og til dobbelt Selvmord fra begge Elskendes Side; med mindre Naturen sender Af-sindigheden, som da lægger sit Slør over Bevidstheden om den haabløse Tilstand. Ikke et Aar hengaaer, uden at flere Tilfælde af den ene eller den anden Art bekræfter Realiteten af hvad her er fremført.

Men ikke blot den utilfredsstillede lidenskabelige Elskov,

ogsaa den tilfredsstillede fører oftere til Ulykke end til Lykke. Thi dens Krav collidere ofte saa stærkt med de interesserede Parters personlige Velfærd, at de undergrave dette, fordi de er uforenelige med dettes øvrige Forhold og forstyrre den paa samme byggede Livsplan. Ja, Elskoven er ofte i Modsigelse ikke blot med de ydre Forhold, men endog med Individualiteten selv, naar den kaster sig paa Personer, som den Elskende udenfor Elskovsforholdet vilde hade, foragte og afskye. Men saa langt mægtigere er Slægtens Villie end Individets, at den Elskende lukker Øiet for alle hine ham modbydelige Egenskaber, overseer Alt, misforstaaer Alt og for stedse forener sig med Gjenstanden for sin Lidenskab. Saa fuldstændig er han blændet af hin Indbildning, som, naar Slægtens Villie er opfyldt, forsvinder for at efterlade en forhadet Livsledsagerinde. Ikkun paa denne Maade lader det sig forklare, hvorfor vi saa ofte see forstandige, ja udmærkede Mænd forenede med Drager og Husdjævla uden at kunne forstaae, hvorledes de have kunnet træffe et saadant Valg. Det er derfor, at de Gamle fremstillede Amor som blind. Ja, den Forelskede er endogsaa istand til klart at erkjende og bittert at føle sin Bruds utaalelige Karakter og Temperamentsfejl, uden dog at afskrækkes. Thi han søger jo ikke sin egen Sag, men en Tredies, som først skal komme, ihvorvel han er besnæret af den Indbildning, at det er hans egen Sag, han søger. Men netop dette: ikke at søge sin egen Sag, som overalt bærer Storhedens Stempel paa sig, giver ogsaa den lidenskabelige Elskov et Anstrøg af det Ophøiede og gjør den til en værdig Gjenstand for Poesien. Endelig forliges Elskoven endog med det yderste Had til sin Gjenstand, hvorfor Plato ogsaa sammenligner den med Ulvens Kjærlighed til Faarene. Dette Tilfælde indtræder, naar en lidenskabelig Elskende under ingen Betingelser kan trænge igennem trods al Møie, trods al Tryglen. Det Had til den Elskede, som da opstaaer, gaaer af og til saa vidt, at han myrder hende og derpaa sig selv. Tilfælde af denne Art finde aarlig Sted. Det er derfor ingen Overdrivelse, naar en Elskende kalder den Elskedes Kulde og hendes forfængelige Glæde, der fryder sig ved hans Lidelser, for Grusomhed; thi han staaer under Indflydelse af en Naturdrift, som i Slægt med Insekternes

Instinkt tvinger ham til, tiltrods for alle Fornuftgrunde, uden Betingelser at forfølge dens Øiemed og tilsidesætte alt Andet. Han kan ikke Andet. Der har været mere end een Petrarca, der et helt Liv igennem har maattet slæbe paa utilfredsstillet Elskov som paa en Lænke eller en Jernkugle ved Foden og i Skovens Ensomhed udstøde sine Sukke; men kun den ene Petrarca var samtidig Digteraanden givet, saa at Goethes skønne Vers gjælder ham:

„Und wenn der Mensch in seiner Quaal verstummt,
Gab mir ein Gott zu sagen, wie ich leide.“

I Virkeligheden fører Slægtens Genius en stadig Krig med Individernes Skytsaander, optræder som deres Fjende og Forfølger, stedse beredt til skaanselsløst at tilintetgjøre den personlige Lykke for at gennemføre sine Øiemed, ja hele Folkeslags Velfærd er af og til blevet bragt som Offer for dens Luner. Alt dette beroer derpaa, at Slægten, i hvilken vort Væsens Rod ligger, har en nærmere og ældre Ret til os end Individet; derfor har dens Anliggender Fortrinet. Det er i Følelsen heraf, at de Gamle have personificeret Slægtens Genius i Cupido, i en tiltrods for hans barnlige Udseende fjendsk, grusom og derfor ilde berygtet Gud, en lunefuld despotisk Dæmon, men ligefuldt Guders og Menneskers Herre:

οὐ δ' ὦ θεὸν τυραννὴ καὶ ἀνθρώπων, Εἰπὼς!

Dræbende Pile, Blindhed og Vinger er hans Attributer. Vingerne tyde paa Ubestandighed, men denne indtræder i Regelen først med den Skuffelse, som er en Følge af Tilfredsstillelsen. Da Lidenskabene nemlig beroede paa en Indbildning, der fremstillede som værdifuldt for Individet hvad kun har Værd for Slægten, saa maa Skuffelsen forsvinde, naar Slægten har naaet sit Maal. Slægtens Genius, der havde taget Individet i Besiddelse, slipper det atter løs. Forladt af den, faldt det atter tilbage i sin oprindelige Begrænsning og Armod og seer med Undren, at der efter en saa ophøiet heroisk og uendelig Stræben ikke er faldet Andet i hans Lod end Tilfældet er, og at han ikke er rigere end tilforn. Individet føler, at det er holdt for Nar af Slægtens Villie. Hvis Petrarca var blevet forenet med sin Laura, vilde hans Sang i samme Øieblik være forstummet ligesom Fuglens, naar Ungerne ere udrugede.

Her være i Forbigaaende bemærket, at hvormeget end min Elskovens Metafysik vil støde dem, som ere berusede af denne Lidenskab, saa vilde de Grundsandheder, jeg har fremsat, fremfor nogetsomhelst Andet være istand til at blive Herre over den, hvis overhovedet Fornuftgrunde formaaede Noget i denne Sag. Men det vil vel ogsaa fremdeles have sit Forblivende ved den gamle Komikers Ord: *Quae res in se neque consilium, neque modum habet ullum, eam consilio regere non potes.**)

Ægteskab som Følge af Elskov sluttet i Slægtens, ikke i Individernes Interesse. De Paagjældende troe ganske vist at befordre deres egen Lykke, men deres egenlige Maal ligger udenfor dem selv i Frembringelsen af et Individ, som kun er muligt ved dem. Førte sammen af dette Endemaal, have de fra nu af at komme saa godt ud af det med hinanden som muligt. Men ofte er det Par, som bringes sammen af hin instinktmæssige Indbildning, der udgjør den lidenskabelige Elskovs Væsen, iøvrigt af den mest heterogene Beskaffenhed. Dette kommer for Dagen, naar Indbildningen forsvinder, som den med Nødvendighed maa. Derfor faae Ægteskaber som Følge af Elskov i Regelen et ulykkeligt Forløb, fordi det ved dem er den kommende Generations Fordel, som varetages paa den nuværendes Bekostning: *Quien se casa por amores, ha de vivir con dolores* (den der gifter sig af Kjærlighed, vil komme til at leve i Smerte) siger et spansk Mundheld. Omvendt forholder det sig med de Ægteskaber, der sluttet af Conveniens, som oftest ved Forældrenes Valg. De Hensyn, som her tages tilfølg, ere i alt Fald reale, der ikke kunne forsvinde af sig selv. Ved disse sørges for de Nærværendes Lykke, men rigtignok paa de Kommendes Bekostning, og den er og bliver dog problematisk. Den Mand, som ved sit Ægteskab seer paa Pengene istedetfor paa sin Tilbøielighed, lever mere i Individet end i Slægten, og da dette er lige stik mod det Sande, viser det sig som naturstridigt og vækker en vis Foragt. En Kvinde, som mod sine Forældres Raad afviser en rig og ikke gammel Mands Beilen for med Tilside-

*) En Ting, som hverken har Fornuft eller Maadehold i sig, kan du ikke lede ved Fornuftgrunde.

sættelse af alle Conveniensenssyn ene og alene at træffe sit Valg efter sin instinktmæssige Tilbøielighed, bringer sin Vel-færd til Offer for Slægten. Men netop derfor kan man ikke nægte hende en vis Sympathi, thi hun har foretrukket det Vigtige, hvorpaa det kommer an, og handlet i Overensstemmelse med Naturen eller rettere Slægten. I Henhold til alt dette seer det altsaa ud, som maatte enten Individets eller Slægtens Interesse komme tilkort ved Ægteskabet. Som oftest gaaer det ogsaa saaledes. Thi at Conveniens og lidenskabelig Elskov gaae Haand i Haand, er et meget sjældent Lykketræf. De fleste Menneskers elendige Beskaffenhed i fysisk, moralsk og intellectuel Henseende maa delvis have sin Grund i, at Ægteskaber sædvanlig ikke indgaaes af frit Valg og Tilbøielighed, men af alle andre Hensyn og tilfældige Omstændigheder. Men tages der ved Siden af Conveniensen til en vis Grad ogsaa Hensyn til Tilbøieligheden, saa er dette ligesom en Affindelse med Slægtens Genius. Lykkelige Ægteskaber ere som bekjendt sjældne netop fordi det ligger i Ægteskabets Væsen, at dets Endemaal ikke er den nuværende, men den kommende Generation. Til Trøst for ømme og elskende Hjerter skal det dog tilføies, at en Følelse af en hel anden Oprindelse af og til slutter sig til den lidenskabelige Elskov, nemlig et virkeligt, paa Overensstemmelse i Sindelaget grundet Venskab, der dog som oftest først viser sig, naar Elskoven er slukt. Hin Overensstemmelse vil da som oftest have sit Udspring derfra, at de to Individers hinanden supplerende og til hinanden svarende fysiske, moralske og intellectuelle Egenskaber, af hvilke Elskoven opstod med det kommende Væsen for Øie, ogsaa med Hensyn til Individerne selv forholde sig supplerende til hinanden som modstaaende Temperaments-egenskaber og aandelige Fortrin, og derved begrunde en Harmoni mellem Gemytterne.

Den her udviklede Elskovens Metafysik staaer i nøie Forbindelse med min Metafysik overhovedet og det Lys, som den kaster tilbage paa denne, lader sig resumere i Følgende:

Vi have vist, at den omhyggelige, gennem utallige Grader op til den lidenskabelige Elskov stigende Udvalgelse beroer paa den meget alvorlige Del, som Mennesket tager i den kommende Slægts specielle personlige Beskaffenhed. Denne

overmaade mærkelige Deltagelse bekræfter to Sandheder ¹⁾ Uforgængeligheden af Menneskets Væsen i og for sig, fordi det vedbliver at leve i hin kommende Slægt. Thi hin saa levende og ivrige, ikke af Reflexion og Forsæt, men af vort Væsens inderste Træk og Drift udspringende Deltagelse kunde ikke forblive saa uudslettelig og øve saa stor Magt over Mennesket, hvis han var absolut forgængelig, og det var en fra ham virkelig og aldeles forskjellig Slægt, som blot reent tidsmæssigt skulde følge efter ham. ²⁾ At hans Væsen i og for sig mere ligger i Slægten end i Individet. — Thi hin Interesse for Slægtens specielle Beskaffenhed, som ligger til Grund for alle Elskovshandeler fra den flygtigste Tilbøjelighed til den alvorligste Lidenskab, staaer egenlig for Enhver som det allerhøieste Anliggende, nemlig som det, hvis heldige eller uheldige Udfald berører ham paa det føleligste. Derfor kaldes det ogsaa fortrinsvis Hjerteanliggendet, og derfor bliver ethvert Anliggende, som udelukkende berører den enkelte Person, sat tilside og om fornødent opoffret for dettes Interesse, naar det har udtalt sig stærkt og afgjort. Derved altsaa vidner Mennesket, at Slægten staaer ham nærmere end Individet, og at han lever mere umiddelbart i hin end i dette. — Hvorfor hænger altsaa den Forelskede i fuld Hengivelse ved sin Udvalgte Øine beredt til at bringe hende ethvert Offer? — Fordi det er hans udødelige Del, der længes efter hende, men kun hans dødelige Del i alle andre Anliggender. — Hin levende, lidenskabelige, mod en bestemt Kvinde rettede Længsel er altsaa et directe Pant paa Uforgængeligheden af vort Væsens Kjerne og paa dets fortsatte Liv i Slægten. Men at ansee dette fortsatte Liv for noget ringe eller utilstrækkeligt er en Vildfarelse, som udspringer fra, at man ved Slægtens fortsatte Liv ikke tænker sig andet end den fremtidige Tilværelse af Væsener, som ligne os, men i ingen Henseende er identiske med os. Og dette kommer atter deraf, at man gaaer ud fra den udadtil rettede Erkjendelse og derfor kun seer Slægtens ydre Skikkelse, saaledes som vi opfatte denne gennem Anskuelsen, og ikke tage dens indvortes Væsen i Betragtning. Men det er netop dette indvortes Væsen, der ligger til Grund for vor egen Bevidsthed som dennes Kjerne, derfor endog er mere umiddelbart end denne selv og frit for

principium individuationis,*) ja, egentlig er det Samme og Identiske i alle Individer, de monne nu leve ved Siden af eller efter hinanden. Dette er Levevillien, altsaa netop Det, som indtrængende kræver Liv og fortsat Liv. Netop Dette bliver derfor forskaanet og uanfægtet af Døden. Men paa den anden Side kan Det ikke bringe det til nogen bedre Tilstand end den nuværende, og følgelig er Individernes bestandige Lidelse og Død dem saa vis som deres Liv. Befrielsen herfor er forbeholdt Fornægtelsen af Levevillien, ved hvilken den individuelle Villie løsriver sig fra Slægtens Stamme og giver Slip paa hin Tilværelse i denne. Det fattes os paa Begreber, ja paa alle Data til saadanne Begreber for Hvad den derefter er. Alt, hvad vi formaae, er at betegne det som Det, der har Frihed til at være Levevillie eller ikke. I sidste Tilfælde betegner Buddhaismen det med Ordet Nirvana. Det er dette Punkt, som for stedse vil blive utilgængeligt for al menneskelig Erkjendelse netop som saadan.

Naar vi nu udgaaende fra denne sidste Betragtning kaste et Blik ind i Livets Vrimmel, see vi Alle sysselsatte med dettes Nød og Plager, anstrængende alle Kræfter for at tilfredsstille de endeløse Fornødenheder og afværge de mangeartede Lidelser, uden dog at turde gjøre sig Haab om noget Andet til Gjengjæld end netop Opretholdelsen af denne plagede individuelle Tilværelse for et kort Spand af Tid. Og midt i denne Tummel see vi da et Par Elskendes Blikke længselsfuldt møde hinanden: — Vel, men hvorfor saa hemmelighedsfuldt, frygtsomt og stjaalent? — Fordi disse Elskende er et Par Forrædere der, som deres Lige før dem, hemmelig tragte efter at perpetuere al denne Nød og Plage, som ellers vilde tage en snarlig Ende.

*) Tilværelsen i dens Erkjendelsesformer, Tid og Rum.

Læs mere om projektet på:

www.kb.dk/EOD

www.books2ebooks.eu

Om EOD-projektet

“eBooks on Demand” (EOD) – på dansk “eBøger on Demand” – er et europæisk samarbejdsprojektet, der blev indledt i 2006. Det omfatter 14 national- og universitetsbiblioteker fra hele Europa og finansieringen sker bl.a. via EU.

Projektet har gjort det muligt for brugere af Det Kongelige Bibliotek at bestille ældre bøger som eBøger på nettet via REX. På længere sigt vil brugere på denne måde få adgang til millioner af bøger på nettet fra europæiske biblioteker leveret i digital form som søgbare PDF-filer – såkaldte eBøger.